

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО АВСТРІЇ ТА УКРАЇНИ

За редакції професора В. А. Васильєвої

Івано-Франківськ
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
2015

УДК 347.7, 346.2
ББК 67.9 (4 Укр) 304.2
К 68

*Рекомендовано до друку
вченою радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України
(протокол №6 від 24.06.2015 року)*

Авторський колектив:

Васильєва Валентина Антонівна – доктор юридичних наук, професор, директор
Юридичного інституту ПНУ ім. В. Стефаніка – *підрозділ 1.2, 1.3 частини 2;*

Васильєва Вікторія Валентинівна – кандидат юридичних наук, науковий співро-
бітник НДІ ПрПП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрНУ – *підрозділ 1.5 частини 2;*

Зеліско Алла Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент Юридичного
інституту ПНУ ім. В. Стефаніка – *підрозділ 1.1 частини 2;*

Ковалишин Олександр Романович – кандидат юридичних наук Юридичного інсти-
туту ПНУ ім. В. Стефаніка – *підрозділ 1.1–1.3, 1.5, 2.3–2.5 частини 1, підрозділ 1.4, 2.2
частини 2;*

Саракун Ірина Богданівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співро-
бітник НДІ ПрПП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрНУ – *підрозділ 2.1 частини 2;*

Сіщук Ліліана Василівна – кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ
ПрПП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрНУ – *підрозділ 2.3, 2.4 частини 2;*

Вікторія Робертсон – доктор права, доцент Інституту корпоративного та міжнарод-
ного комерційного права Університету Карла та Франца – *підрозділ 1.4 частини 1;*

Мона Ладлер – доктор права, науковий співробітник Інституту корпоративного та
міжнародного комерційного права Університету Карла та Франца – *підрозділ 2.1 частини 1;*

Йоханнес Бургсталер – науковий співробітник Інституту корпоративного та міжна-
родного комерційного права Університету Карла та Франца – *підрозділ 2.2 частини 1*

Рецензенти:

Луць Володимир Васильович – академік НАПрН України, доктор юридичних наук,
професор, завідувач відділом НДІ ПрПП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України;

Галянтич Микола Костянтинович – доктор юридичних наук, професор, заступник
директора з наукової роботи НДІ ПрПП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України

**Корпоративне право Австрії та України : монографія / Васильєва В. А.,
К 68 Ковалишин О. Р., Вікторія Робертсон [та ін.] ; за ред. проф. В. А. Васи-
льєвої. – Івано-Франківськ, 2015. – 250 с.
ISBN 978-966-640-411-7**

У колективній монографії висвітлюються найбільш значущі питання корпоративного права Австрії та
України, а також інші питання, що є суміжними з провадженням підприємницької діяльності у формі
господарських товариств (особливості інвестування, реєстрація підприємницької діяльності тощо).

Видання розраховане для юристів, керівників та учасників господарських товариств, керівників
підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, інвесторів, викладачів, студентів, а також тих,
кого цікавлять проблеми правового регулювання корпоративних відносин.

УДК 347.7, 346.2
ББК 67.9 (4 Укр) 304.2

Зміст

Передмова.....	9
----------------	---

Частина 1. КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО АВСТРІЇ

Розділ 1. Організаційно-правові засади здійснення підприємницької діяльності.....	15
1.1. Загальні засади інвестування.....	15
1.2. Основні поняття корпоративного права.....	19
1.3. Джерела корпоративного права.....	22
1.4. Реєстрація підприємницької діяльності.....	28
1.4.1. Загальні положення.....	28
1.4.2. Особливості Реєстру компаній Австрії.....	31
1.4.3. Прикінцеві положення.....	40
1.4.4. Приклад витягу з Реєстру компаній Австрії.....	41
1.5. Види суб'єктів господарювання за правом Австрії.....	44
Розділ 2. Правовий статус окремих видів товариств.....	55
2.1. Акціонерне товариство (<i>Aktiengesellschaft</i>).....	55
2.1.1. Поняття та загальні положення.....	55
2.1.2. Порядок створення та припинення. Статутний капітал...	55
2.1.3. Органи управління.....	57
2.1.4. Лістингові АТ.....	64
2.2. Товариство з обмеженою відповідальністю (<i>Gesellschaft mit beschränkter Haftung</i>).....	67
2.2.1. Поняття ТОВ.....	67
2.2.2. Порядок створення ТОВ.....	68
2.2.3. Органи управління.....	73
2.2.4. Участь у ТОВ.....	80
2.2.5. Припинення діяльності ТОВ.....	85
2.3. Відкрите (повне) товариство (<i>Offene Gesellschaft</i>).....	86
2.3.1. Поняття ВТ.....	86
2.3.2. Порядок створення ВТ.....	87
2.3.3. Права і обов'язки учасників.....	88
2.3.4. Управління та ведення справ ВТ.....	90
2.3.4.1. Прокуррист.....	91
2.3.5. Відповідальність учасників.....	93

2.3.6. Перехід корпоративних прав (частки).....	93
2.3.7. Припинення діяльності ВТ.....	95
2.4. Командитне товариство (<i>Kommanditgesellschaft</i>).....	96
2.4.1. Поняття КТ.....	96
2.4.2. Порядок створення КТ.....	97
2.4.3. Права і обов'язки учасників.....	98
2.4.4. Управління та ведення справ КТ.....	99
2.4.5. Відповідальність учасників.....	100
2.4.6. Припинення КТ.....	101
2.4.7. Командитне товариство з Компанією на правах комплементарного учасника (GmbH & Co KG).....	102
2.5. Негласне (неоголошене) товариство (<i>Stille Gesellschaft</i>).....	104
2.5.1. Поняття негласного (неоголошеного) товариства.....	104
2.5.2. Порядок заснування.....	106
2.5.3 Права та обов'язки.....	107
2.5.4. Відповідальність учасників.....	108
2.5.5. Припинення діяльності.....	109

Частина 2. КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Розділ 1. Організаційно-правові засади здійснення підприємницької діяльності.....	113
1.1. Загальні засади інвестування та провадження підприємницької діяльності.....	113
1.2. Основні поняття корпоративного права та поняття корпорації.....	125
1.3. Джерела корпоративного права.....	135
1.4. Реєстрація підприємницької діяльності.....	142
1.5. Види юридичних осіб за правом України.....	150
Розділ 2. Правовий статус господарських товариств.....	163
2.1. Акціонерне товариство.....	163
2.1.1. Поняття акціонерного товариства. Поняття акціонера ..	163
2.1.2. Порядок заснування акціонерного товариства. Капітал товариства.....	166
2.1.3. Органи управління АТ та їх посадові особи	
2.1.4. Акції акціонерного товариства.....	183

2.1.5. Зміст корпоративних прав акціонерів.....	185
2.2. Товариство з обмеженою відповідальністю.....	198
2.2.1. Поняття ТОВ. Учасники ТОВ.....	198
2.2.2. Порядок заснування ТОВ.....	201
2.2.3. Органи управління ТОВ.....	205
2.2.4. Зміст корпоративних прав та обов'язків учасників.....	213
2.2.5. Перехід корпоративних прав (частки).....	213
2.3. Повне товариство.....	224
2.3.1. Поняття повного товариства.....	224
2.3.2. Заснування повного товариства.....	225
2.3.3. Права й обов'язки учасників повного товариства.....	228
2.3.4. Управління повним товариством.....	229
2.3.5. Відповідальність учасників повного товариства.....	232
2.3.6. Перехід корпоративних прав (частки).....	233
2.3.7. Припинення діяльності повного товариства.....	238
2.4. Командитне товариство.....	241
2.4.1. Поняття командитного товариства.....	241
2.4.2. Заснування командитного товариства.....	242
2.4.3. Права й обов'язки учасників командитного товариства.....	243
2.4.4. Управління командитним товариством.....	244
2.4.5. Відповідальність учасників командитного товариства...	245
2.4.6. Перехід корпоративних прав (частки).....	246
2.4.7. Припинення діяльності командитного товариства.....	247
Предметний вказівник.....	249

Таким чином, правовими підставами для звернення стягнення на частку є: 1) вимога кредитора; 2) недостатність майна.

Право вимагати виділення частки для звернення стягнення мають лише кредитори. Кредитором є особа, яка має майнові вимоги до боржника. Ці вимоги повинні підтверджуватися відповідними документами (наприклад, рішенням суду; виконавчим документом; виконавчим написом нотаріуса; вимогою, визаною боржником).

Звернення стягнення на всю частку учасника в статутному капіталі ТОВ припиняє його участь у товаристві. Звернення стягнення на частину майна учасника, пропорційну до його частки, призводить до зменшення статутного капіталу товариства. Однак у цьому випадку з метою збереження розміру статутного капіталу товариство може: 1) здійснити в установленому порядку додаткові внески (вклади) і заповнити частку боржника або 2) провести зменшення розміру статутного капіталу.

2.3. Повне товариство

2.3.1. Поняття повного товариства

Повне товариство є однією з організаційно-правових форм юридичної особи, що створюється для ведення підприємницької діяльності. Засади створення, функціонування і припинення повних товариств визначаються Цивільним кодексом України від № 435-IV 16.01.2003 року (далі – ЦК), Господарським кодексом України № 436-IV від 16.01.2003 року (далі – ГК), Законами України «Про господарські товариства» № 1576-XII від 19.09.1991 року, «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» № 755-IV від 15.05.2003 року.

Повним товариством є господарське товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім майном, що їм належить.

Повне товариство характеризується такими ознаками:

1) товариство є господарським товариством, що здійснює підприємницьку діяльність з метою отримання прибутку;

2) товариство є «об'єднанням осіб», оскільки для функціонування повного товариства важливе значення відіграє, в першу чергу, персональна участь в управлінні товариством кожного учасника, яка

спрямована на отримання прибутку та не суперечить цілям діяльності товариства;

3) установчим документом товариства є засновницький договір, в якому учасники визначають засади створення, функціонування і припинення повного товариства;

4) відсутність на рівні законодавства вимог до мінімального розміру складеного капіталу товариства та порядку його формування;

5) товариство може створюватися двома і більше учасниками;

6) товариство не може функціонувати у складі лише одного учасника повного товариства;

7) учасником товариства може бути тільки особа, яка зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності. При цьому особа може бути учасником тільки одного повного товариства;

8) управління товариством здійснюють учасники товариства за спільною згодою, якщо інший порядок не передбачений засновницьким договором;

9) ведення справ повного товариства має право здійснювати кожний учасник від імені товариства, якщо інший порядок не передбачений засновницьким договором;

10) товариство відповідає за зобов'язаннями всім своїм майном, а учасники товариства несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність усім майном, що їм належить. Тобто у разі відсутності майна повного товариства для погашення дебіторської заборгованості кредитор має право звернутися до учасників товариства з правом вимоги;

11) учасники товариства несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність солідарно, тобто кредитор має право звернутися з вимогою як до всіх учасників повного товариства, так і до будь-кого з них окремо, а учасники (учасник) зобов'язаний виконати її.

2.3.2. Заснування повного товариства

Повне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору, який є установчим документом товариства. Засновницький договір підписується всіма учасниками товариства. Однак законодавчі норми, що регулюють порядок створення товариства, не передбачають обов'язку учасників нотаріально посвідчувати засновницький договір повного товариства. Тому нотаріальне посвідчення засновницького договору може здійснюватися за волевиявленням та на вимогу учасників товариства. В той самий час при створенні повного товариства засновники можуть передавати у власність товариству

нерухоме майно, в тому числі, земельні ділянки, єдині майнові комплекси, валютні цінності, здійснюючи тим самим його відчуження, що вказує на можливість застосування до засновницького договору норм, що визначають форму окремих видів договорів – купівлі-продажу, міни, дарування тощо, яка зумовлює необхідність нотаріального посвідчення таких договорів, якщо їх предметом є нерухоме майно.

У засновницькому договорі повного товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників. Оскільки повне товариство набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації, то до моменту створення товариства між учасниками виникають відносини зобов'язального характеру, які регулюються засновницьким договором і нормативними положеннями про зобов'язання. Після державної реєстрації повне товариство стає самостійним суб'єктом права. Саме з цього моменту товариство може відкривати рахунки у банках, укладати договори та здійснювати інші правочини. Якщо договори та інші правочини були укладені учасниками повного товариства до дня його реєстрації, то вони визнаються такими, що укладені з товариством, тільки за умови їх подальшого схвалення товариством у порядку, визначеному законом та засновницьким договором. Якщо укладені учасниками договори та інші правочини не були в подальшому схвалені товариством, то такі правочини тягнуть за собою правові наслідки лише для осіб, які їх уклали (учасників).

Крім того, відповідно до статей 88, 120 ЦК, статей 57, 82 ГК, статей 4, 67 Закону України «Про господарські товариства» у засновницькому договорі повинні міститися відомості про вид товариства, предмет і цілі його діяльності, найменування та місцезнаходження, склад засновників та учасників, порядок розподілу прибутків і збитків, розмір та склад складеного капіталу товариства, розмір і порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі, розмір, склад і строки внесення ними вкладів, форму їх участі у справах товариства, порядок реорганізації та ліквідації товариства. До засновницького договору можуть бути включені інші умови, що не суперечать закону.

Найменування повного товариства має містити імена (найменування) всіх його учасників, слова «повне товариство» або містити ім'я (найменування) одного чи кількох учасників з доданням слів «і компанія», а також слова «повне товариство».

Складений капітал повного товариства формується із внесків учасників, якими можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку. Грошова оцінка вкладу учасника повного товариства здійснюється за згодою учасників товариства. У випадках, установлених законом, грошова оцінка вкладу підлягає незалежній експертній перевірці, яка здійснюється суб'єктом оціночної діяльності відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» № 2658-III від 12.07.2001, а також регулюється іншими нормативно-правовими актами з оцінки майна, що не суперечать даному закону. Забороняється використовувати для складеного капіталу повного товариства бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу, векселі, майно державних (комунальних) підприємств, яке, відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування), не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не передбачено законом.

Законодавством не встановлено вимог до мінімального розміру складеного капіталу повного товариства. Відсутність наведених вимог обумовлюється тим, що у разі відсутності майна повного товариства для погашення вимог кредиторів учасники несуть солідарно субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном. Саме така особливість правового статусу учасників повного товариства гарантує охорону і захист прав та інтересів кредиторів такого товариства, що обґрунтовує відсутність обов'язку встановлення будь-яких вимог до складеного капіталу товариства.

В той же час учасники товариства мають право самостійно, на власний розсуд, визначати розмір і склад складеного капіталу, а також склад і строки внесення вкладів до складеного капіталу товариства. Наведені відомості мають міститися в засновницькому договорі товариства в імперативному порядку. При цьому розмір часток у складеному капіталі повного товариства кожного з учасників визначається розміром внесених ним вкладів.

Відповідальність за відповідність засновницького договору вимогам закону несуть учасники товариства. Недотримання вимог закону щодо змісту засновницького договору є підставою для відмови у його державній реєстрації. У Рекомендаціях президії Вищого господарського суду України від 28.12.2007 № 04-5/14 «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних

відносин» також зазначено, якщо на момент державної реєстрації товариства його установчі документи не містили відомостей, визначених законом як обов'язкові, і не були приведені у відповідність із законом, господарський суд має підстави, керуючись положенням абзацу 2 ч. 2 ст. 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», визнати установчий документ та запис про державну реєстрацію товариства недійсними. Однак, з метою недопущення припинення товариства, господарські суди можуть надавати учасникам можливість привести установчий документ у відповідність до закону до моменту прийняття судом рішення про визнання його недійсним. У такому разі суд не має підстав для прийняття рішення про визнання установчого документа недійсним.

2.3.3. Права й обов'язки учасників повного товариства

Набуваючи правового статусу учасника повного товариства, особа має такі права, як:

- 1) брати участь в управлінні повним товариством у порядку, визначеному засновницьким договором і законом;
- 2) брати участь у веденні справ повного товариства в порядку, визначеному засновницьким договором і законом;
- 3) одержувати інформацію про діяльність товариства. На вимогу учасника товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти про діяльність товариства та іншу документацію щодо ведення справ товариства. Відмова від цього права чи його обмеження іншими учасниками товариства, зокрема за їх спільною домовленістю, є нікчемною;
- 4) брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частку. Прибуток та збитки повного товариства розподіляються між його учасниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі. В засновницькому договорі або за домовленістю учасників може бути визначено інший порядок розподілу прибутку і збитків повного товариства. Учасник товариства може відмовитися від отримання прибутку і збитків, але не може бути позбавлений права на участь у розподілі прибутку та збитків іншими учасниками повного товариства;
- 5) здійснити передання частки (її частини) у складеному капіталі повного товариства;
- 6) вийти в установленому порядку з товариства;
- 7) інші права, передбачені законодавством і засновницьким договором.

Учасники повного товариства зобов'язані:

- додержуватися засновницького договору товариства;
- виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі й такі, що пов'язані з майновою участю, а також вносити вклади у розмірі, порядку та засобами, передбаченими засновницьким договором;
- не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства;
- нести додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями повного товариства усім майном, що їм належить;
- нести інші обов'язки, якщо це передбачено законами та засновницьким договором товариства.

2.3.4. Управління повним товариством

У повному товаристві, на відміну від інших організаційно-правих форм господарських товариств, відсутні такі органи управління, як загальні збори і виконавчий орган, діяльність яких спрямована на управління товариством. Управлінські функції у повному товаристві здійснюються за спільною згодою учасників. Рішення з питань діяльності товариства приймаються учасниками одногосно. Однак у засновницькому договорі учасники мають право визначати інший порядок управління товариством, за яким рішення приймаються більшістю голосів учасників, що може бути простою або кваліфікованою. При цьому кожний учасник товариства має один голос, якщо в засновницькому договорі не передбачений інший порядок визначення кількості голосів, наприклад, пропорційно розміру частки у складеному капіталі товариства. Крім того, оскільки в законодавстві не міститься норм, які б регулювали порядок прийняття рішень учасниками повного товариства, спосіб голосування та порядок їх оформлення, такі питання мають бути визначені у засновницькому договорі товариства.

Слід зазначити, що учасник не може бути позбавлений права на управління товариством, яке виникає в нього з моменту створення повного товариства та існує до моменту припинення товариства або припинення учасником участі в діяльності товариства внаслідок відчуження частки в складеному капіталі товариства, виходу, виключення чи вибуття з товариства.

Водночас управління товариством слід відмежовувати від ведення справ товариства. У першому випадку учасники приймають рішен-

ня з важливих питань, що стосуються організації діяльності товариства (наприклад, про збільшення або зменшення складеного капіталу товариства, внесення змін до засновницького договору, зміни розміру часток кожного учасника у складеному капіталі товариства, визначення та зміни складу учасників товариства, відчуження частки у складеному капіталі товариства, виключення учасника з товариства, проведення реорганізації, ліквідації товариства та інше). В іншому випадку, коли йде мова про ведення справ товариства, учасники приймають рішення з питань, що виникають при здійсненні підприємницької діяльності товариства, а саме: мають право представляти товариство від його імені у відносинах з третіми особами та зобов'язані діяти в інтересах товариства.

Згідно з нормами чинного законодавства, ведення справ повного товариства може здійснювати кожний учасник товариства, окремі учасники товариства або всі учасники товариства спільно.

За загальним правилом, ведення справ товариства може здійснювати кожний учасник повного товариства, що прямо передбачено законом. У такому разі учасник товариства має право діяти від імені товариства самостійно без згоди інших учасників.

У той самий час у засновницькому договорі учасники мають право закріпити положення про інший порядок, за яким ведення справ товариства може бути доручено всім учасникам або одному чи декільком окремим учасникам. Якщо справи товариства ведуть усі учасники спільно, то для вчинення кожного правочину необхідною є згода всіх учасників товариства. Якщо право на ведення справ товариства надано одному чи декільком окремим учасникам, такі учасники мають право діяти від імені та в інтересах товариства самостійно. Проте в засновницькому договорі може міститися умова, відповідно до якої такі учасники мають право вчиняти всі або ряд визначених дій лише спільно. Разом з тим, якщо ведення справ товариства здійснюється окремими учасниками товариства, інші учасники товариства також мають право брати участь у веденні справ товариства, але тільки за наявності довіреності, виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства. Учасники товариства, яким видана довіреність, можуть діяти в інтересах товариства самостійно або спільно з іншими учасниками, яким видана довіреність, у межах наданих їм повноважень учасниками, що ведуть справи товариства відповідно до умов засновницького договору і закону.

Отже, залежно від форми участі учасників у справах товариства, обсяг їх повноважень визначається засновницьким договором, за умовами якого ведення справ товариства може здійснювати кожний учасник товариства, окремі учасники товариства або всі учасники товариства спільно, та на підставі виданої довіреності – іншими учасниками товариства, якщо ведення справ здійснює один або декілька учасників товариства, що діють відповідно до умов засновницького договору і закону.

Відсутність в учасника визначених засновницьким договором чи довіреністю повноважень на ведення справ товариства позбавляє його права діяти від імені та в інтересах товариства. У разі вчинення правочину від імені товариства учасником, який не мав відповідних повноважень, такий правочин може бути схвалений іншими учасниками в інтересах товариства. Відмова товариства схвалити зазначені дії зумовлює настання правових наслідків за таким правочином тільки для учасника, який діяв від імені товариства без відповідних повноважень. Проте якщо такий учасник, який діяв у спільних інтересах товариства, доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло чи набуло майно, яке за вартістю перевищує витрати, зумовлені такими діями, він має право вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат незалежно від того, чи були схвалені його дії іншими учасниками, чи ні.

У той самий час у відносинах з третіми особами повне товариство не може посилатися на положення засновницького договору, які обмежують повноваження учасників повного товариства щодо права діяти від імені товариства. Виняток із правила має місце у разі недобросовісної поведінки третьої особи. В даному випадку на повне товариство покладається обов'язок довести, що третя особа знала чи могла знати на момент учинення правочину про відсутність повноважень в учасника діяти від імені товариства. Якщо повне товариство не може довести факт недобросовісної поведінки третьої особи, вчинений правочин буде вважатися дійсним для обох сторін з усіма правовими наслідками, які з нього випливають.

Разом з тим, учасник повного товариства не має права без згоди інших учасників учиняти від свого імені та у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб правочини, що є однорідними з тими, які становлять предмет діяльності товариства. У разі порушення цього правила товариство має право за своїм вибором вимагати від такого учасника

або відшкодування завданих товариству збитків, або передання товариству всієї вигоди, набутої за такими правочинами.

Підставами припинення повноважень учасника щодо ведення справ товариства може бути:

- повне або часткове припинення повного товариства;

- відмова учасником від повноважень на ведення справ товариства, визначених у довіреності;

- на вимогу хоча б одного з інших учасників товариства. Якщо між учасниками товариства виник спір щодо порядку ведення справ товариства, припинити повноваження учасника на вимогу інших учасників товариства можна в судовому порядку. Суд розглядає справу і приймає рішення про припинення повноважень учасника за наявності достатніх підстав, які мають бути доведені сторонами спору, для прикладу, у разі грубого порушення учасником своїх обов'язків чи виявлення його нездатності до розумного ведення справ. При цьому в ЦК не визначено вичерпного переліку підстав для позбавлення учасника права на ведення справ товариства. Після набрання законної сили рішенням суду відомості про необхідні зміни вносяться до засновницького договору і підлягають державній реєстрації. З цього моменту відомості про відсутність в учасника (учасників) права діяти від імені та в інтересах товариства набувають чинності для третіх осіб.

2.3.5. Відповідальність учасників повного товариства

Специфіка правового статусу учасника повного товариства полягає, в першу чергу, у тому, що учасники несуть повну відповідальність за зобов'язання товариства. Така умова є характерною ознакою повного товариства, що вказує на його відмінність від інших організаційно-правових форм господарських товариств.

За загальним правилом, повне товариство відповідає за своїми зобов'язаннями всім своїм майном. Однак у разі відсутності чи недостатності майна повного товариства для погашення дебіторської заборгованості, кредитор має право звернутися з правом вимоги до учасників товариства, які несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства всім майном, що їм належить і на яке може бути звернено стягнення відповідно до закону. При цьому особливість додаткової (субсидіарної) відповідальності полягає в тому, що кредитор має право звернутися до учасника тільки за умови попереднього звернення до повного товариства для задоволення вимог за відповідними зобов'язаннями. Першочергове звернення стягнення на

майно учасників товариства не допускається. Умовами, за яких кредитор має право вимоги до учасників товариства, можуть бути: ліквідація товариства, визнання його банкрутом або фінансова неплатоспроможність товариства, яка полягає у неможливості виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами.

Учасники товариства несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність солідарно, тобто кредитор має право звернутися з правом вимоги як до всіх учасників повного товариства, так і до будь-кого з них окремо, а учасники (учасник) зобов'язаний виконати її. Якщо вимога направлена до одного чи декількох учасників повного товариства, учасник (учасники), який сплатив повністю борги товариства, має право звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до інших учасників товариства. Такі учасники несуть відповідальність усім належним їм майном пропорційно своїм часткам у складеному капіталі товариства. При цьому учасник повного товариства відповідає за боргами товариства незалежно від того, виникли ці борги до чи після його вступу в товариство.

У разі відчуження частки у складеному капіталі товариства, виходу з товариства або виключення з товариства учасник продовжує нести відповідальність за зобов'язаннями повного товариства впродовж трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вийшов чи був виключений з товариства. Однак такий учасник буде нести відповідальність тільки за тими зобов'язаннями, що виникли до моменту його вибуття (виходу, виключення, відчуження частки) з товариства.

2.3.6. Перехід корпоративних прав (частки)

В умовах розвитку ринкових відносин одним із способів переходу корпоративних прав учасника товариства є право на відчуження частки у складеному капіталі повного товариства. Учасники цивільного обороту мають право відчужувати та набувати корпоративні права, укладаючи договори на умовах, визначених законом і договором. Під відчуженням корпоративних прав у повних товариствах слід розуміти будь-який заснований на договорі їх перехід від однієї особи до іншої, який може опосередковуватися такими договірними конструкціями, як купівля-продаж, міна, дарування тощо. У ст. 127 ЦК зазначено, що учасник повного товариства має право передати свою частку (її частину) іншим учасникам або третій особі, у тому числі, шляхом

відчуження корпоративних прав за договором. З передачею частки (її частини) новому учасникові до нього переходять повністю чи у відповідній частині права, що належали учасникові, який передав частку (її частину).

В той же час, враховуючи правове значення персональної участі кожного учасника у діяльності повного товариства, в нормативних положеннях закону міститься обмеження щодо вільного обігу частки (її частини) у складеному капіталі товариства. Суть такого обмеження полягає в тому, що учасник товариства має право продати чи іншим чином відчужити частку (її частину) у складеному капіталі іншому учасникові товариства або третій особі лише за згодою інших учасників товариства. Метою закріплення такого положення є те, що отримання згоди інших учасників товариства на відчуження частки (її частину) є гарантією захисту прав інших учасників товариства та самого товариства. Зокрема, у п. 3.2.1 Рекомендацій президії Вищого господарського суду України від 27.07.2007 № 04/5-14 зазначено, що відсутність згоди хоча б одного з учасників робить неможливою передачу частки іншим учасникам товариства або третім особам. Таким чином, рішення про відчуження частки (її частини) учасника у складеному капіталі має прийматися всіма іншими учасниками повного товариства одноголосно. У випадку відмови хоча б одного учасника товариства надати згоду на відчуження частки (її частини), учасник товариства має право вибору: залишитися у складі учасників повного товариства або заявити про вихід з товариства у порядку, визначеному законом і засновницьким договором.

Передання корпоративних прав учасника повного товариства може здійснюватися також у порядку спадкування та при реорганізації юридичної особи – учасника повного товариства. Як правило, у засновницькому договорі товариства передбачається можливість (або неможливість) та порядок вступу до товариства спадкоємця (правонаступника) учасника товариства. В той самий час у Законі України «Про ГТ» зазначається, що у разі смерті учасника повного товариства або реорганізації юридичної особи – учасника повного товариства спадкоємець (правонаступник) має переважне право вступу до товариства за згодою решти учасників (ст. 69). Більше того, при вступі спадкоємця (правонаступника) необхідно враховувати той факт, що учасниками повного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва (ч. 7 ст. 80 ГК).

Таким чином, спадкоємці (правонаступники) мають право набувати корпоративні права тільки за згоди інших учасників на вступ до товариства й за умови набуття статусу підприємницької юридичної особи та/або фізичної особи – підприємця. Якщо ж спадкоємець (правонаступник) відмовився від вступу до повного товариства або у разі відмови товариства у прийнятті спадкоємця (правонаступника) йому виплачують вартість частки, що належить спадкоємцю (правонаступнику), розмір якої визначається на день смерті (реорганізації) учасника. В цих випадках відповідно зменшується розмір майна товариства, визначений у засновницькому договорі.

Законом також передбачено ряд підстав, що зумовлюють зміни у складі учасників повного товариства, а саме: у зв'язку з виходом учасника з товариства, виключенням з товариства та вибуттям зі складу учасників з причин, що не залежать від учасника.

Вихід з повного товариства – це добровільне волевиявлення учасника, спрямоване на припинення корпоративних відносин між учасником і товариством. Учасник повного товариства має право вийти з товариства тільки з власної ініціативи. Повне товариство не має права відмовити учаснику у праві вийти з товариства. Зокрема, в імперативному порядку зазначено, що відмова від права вийти з товариства є нікчемною, що передбачено ч. 2 статті 126 ЦК. Так, якщо при укладенні засновницького договору учасники закріпили в ньому положення про заборону виходу учасника з товариства, таку умову слід вважати нікчемною, оскільки вона спрямована на порушення прямої норми закону.

Умови про порядок виходу учасника з товариства можуть визначатися засновницьким договором і законом. Учасник повного товариства має право вийти з товариства у будь-який момент. При цьому учасник повинен завчасно повідомити товариство про свій вихід, а товариство прийняти рішення та внести зміни до засновницького договору у зв'язку із зміною складу учасників товариства. Залежно від того, чи товариство створено на визначений чи на невизначений строк, законом передбачено різні умови виходу учасника з товариства. Якщо товариство створено на невизначений строк, учасник повного товариства зобов'язаний написати заяву до товариства не пізніше ніж за три місяці до фактичного виходу з товариства. У разі створення повного товариства на визначений строк учасник має право достроково вийти з товариства лише з поважних причин, перелік яких чинним законодавством не визначається. Тому перелік поважних

причин, як правило, має визначатися у засновницькому договорі товариства. У Законі України «Про господарські товариства» міститься також умова, згідно з якою попередження про вихід з товариства, створеного на визначений строк, учасник має надіслати до товариства не пізніше як за 6 місяців. Заява про вихід з товариства має подаватися учасником особисто.

Виключення з повного товариства – це примусове припинення участі в товаристві учасником, який систематично не виконує чи виконує неналежним чином обов'язки, покладені на нього товариством, або який перешкоджає своїми діями (бездіяльністю) досягненню цілей товариства. Порядок виключення учасника з товариства має визначатися у засновницькому договорі.

Питання про виключення учасника з товариства не може розглядатися в судовому порядку і є виключною компетенцією учасників повного товариства, які мають право приймати таке рішення одностайно, якщо інше не передбачено засновницьким договором. У рішенні про виключення учасника з товариства повинно бути обґрунтовано причини такого виключення і зазначено, які саме факти невиконання обов'язків стали підставою виключення учасника з товариства, в чому полягає систематичність невиконання учасником товариства його обов'язків, якими саме діями (бездіяльністю) учасник перешкоджає досягненню цілей товариства¹³¹. Рішення про виключення учасника з повного товариства є підставою для внесення відповідних змін у засновницький договір товариства, що підлягають державній реєстрації у встановленому законом порядку.

Гарантією захисту прав учасника, який підлягає виключенню з товариства, є право на звернення до суду з метою оскаржити рішення товариства про виключення учасника, що прямо передбачено ч. 2 статті 128 ЦК. При цьому суд лише перевіряє обґрунтованість та законність прийняття рішення про виключення учасника. Зокрема, згідно з п. 8. 29. Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» № 13 від 24.10.2008 р., при вирішенні спорів, пов'язаних з виключенням учасника з товариства, господарські суди повинні дослідити всі обставини, пов'язані з виключенням учасника з товариства, дати оцінку

---

¹³¹ Рекомендації Президії Вищого господарського суду України «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» від 28.12.2007 р. № 04-5/14.

його поведінці, встановити наявність негативних для товариства наслідків у зв'язку з діями (бездіяльністю) учасника. Якщо негативні наслідки ще не настали, потрібно правильно визначити вірогідність їх настання. Крім того, слід урахувувати як фактичні обставини, що були підставою для виключення учасника з товариства, так і дотримання вимог законодавства та засновницького договору при скликанні та проведенні зборів учасників товариства. Встановлення в судовому порядку факту відсутності підстав виключення з товариства та/або порушення норм закону та/або засновницького договору може бути підставою для визнання судом рішення про виключення учасника з товариства недійсним.

При виході та виключенні зі складу учасників товариства учасник має право на виплату вартості частини майна товариства, що пропорційна частці цього учасника у складеному капіталі товариства. Водночас законодавець надає можливість передбачити в засновницькому договорі інші положення щодо розрахунків повного товариства з учасником, наприклад, шляхом повного або часткового виділення частки в натурі. Крім права на отримання частини майна товариства, учасник також несе обов'язок зі сплати боргових зобов'язань повного товариства, що виникли до моменту його виходу, виключення з товариства, впродовж трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вийшов чи його виключили з товариства.

Вибуття учасника з товариства – це припинення корпоративних відносин між учасником і товариством за рішенням повного товариства. Відповідно до статті 129 ЦК повне товариство може прийняти рішення про визнання учасника таким, що вибув із його складу, у разі:

- 1) смерті учасника або оголошення його померлим – за відсутності спадкоємців;
- 2) ліквідації юридичної особи – учасника товариства, в тому числі у зв'язку з визнанням її банкрутом;
- 3) визнання учасника недієздатним, обмеження його цивільної дієздатності або визнання безвісно відсутнім;
- 4) призначення за рішенням суду примусової реорганізації юридичної особи – учасника товариства, зокрема у зв'язку з її неплатоспроможністю;
- 5) звернення стягнення на частину майна повного товариства, що відповідає частці учасника у складеному капіталі товариства. За загальним правилом, товариство не несе відповідальності за зобов'язаннями учасників. Однак у контексті підпункту даної статті йдеться про

можливість звернення стягнення на частку учасника у складеному капіталі повного товариства за його особистими зобов'язаннями. Правовими підставами для звернення стягнення на частку є вимога кредитора і недостатність майна в учасника повного товариства. Відповідно до статті 131 ЦК кредитори можуть вимагати виділу частини майна повного товариства, пропорційної частці учасника – боржника у складеному капіталі товариства. Вимога кредитора може бути направлена повному товариству лише у разі недостатності іншого майна учасника товариства, що має бути підтверджено одним із таких документів, як рішення суду, виконавчий документ, вимога, визнана боржником. Після звернення кредитора з вимогою про стягнення частини майна товариства, пропорційної частці учасника – боржника, товариство зобов'язане виділити частку учасника у грошовій формі чи в натурі відповідно до балансу, складеного на момент вибуття такого учасника з товариства.

Слід зазначити, що перелік підстав, за яких учасник вибуває з товариства, передбачених ч. 1 ст. 129 ЦК, є вичерпним. При цьому рішення повного товариства про вибуття зі складу учасників товариства приймається без згоди учасника, щодо якого прийнято таке рішення. В той же час заінтересовані особи мають право оскаржити рішення про вибуття учасника з товариства в судовому порядку. Заінтересованими особами, які мають право на звернення до суду, можуть бути як учасники, щодо яких прийнято рішення про вибуття з товариства, так й інші особи, а саме: спадкоємці та правонаступники, які не вступили до товариства. Крім того, учасники повного товариства та інші заінтересовані особи мають право на виплату їм частини майна товариства пропорційно частці учасника у складеному капіталі товариства в грошовій або натуральній формі.

У разі вибуття учасника з товариства за рішенням повного товариства інші учасники товариства, що залишаються, мають право домовитися і прийняти рішення про продовження діяльності товариства зі зміненим складом учасника або про ліквідацію товариства у встановленому законом порядку. Однак вибуття учасника з повного товариства не є підставою для припинення діяльності товариства, якщо інше не встановлено засновницьким договором товариства.

2.3.7. Припинення діяльності повного товариства

Повне товариство може припинити свою діяльність у результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення), ліквідації

товариства або визнання його банкрутом. Чинне законодавство не визначає особливостей реорганізації, ліквідації чи банкрутства повних товариств. Тому порядок припинення повного товариства визначається відповідно до загальних положень про порядок припинення юридичних осіб, що містяться у ЦК та Законах України «Про господарські товариства», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Реорганізацією повного товариства є процедура, що зумовлює припинення та/або створення повного товариства (товариств) і перехід у порядку правонаступництва майна, прав та обов'язків від повного товариства – правопопередника до товариства – правонаступника за розподільним балансом (передавальним актом), а також перехід корпоративних прав унаслідок обміну часток. ЦК передбачає п'ять правових форм реорганізації, а саме: злиття, приєднання, поділ, виділ та перетворення.

Одним із важливих моментів припинення повного товариства, що залишається неврегульованим на законодавчому рівні, є вирішення питань, яку організаційно-правову форму можна обрати при реорганізації товариства, які особливості проведення реорганізації у тій чи іншій правовій формі та інші. У ч. 1 ст. 132 ЦК України тільки зазначається, що учасник повного товариства має право протягом шести місяців з моменту, коли він став єдиним учасником товариства, перетворити таке товариство в інше господарське товариство. Щодо інших форм реорганізації, таких як злиття, приєднання, виділ, поділ, то законодавець залишає питання вибору організаційно-правової форми товариства відкритим для самостійного вирішення учасниками повного товариства.

Реорганізація повного товариства може проводитися у добровільному або примусовому порядку. Реорганізація вважається проведеною у добровільному порядку, якщо про її проведення прийнято рішення за спільною згодою всіх учасників товариства. Проведення примусової реорганізації може здійснюватися за рішенням суду або відповідних органів влади. При злитті, виділі, поділі і перетворенні повного товариства за результатами виконання всіх необхідних дій і затвердження всіх необхідних документів здійснюється державна реєстрація новоствореного товариства. У разі приєднання – вносяться відповідні зміни до установчих документів товариства – правонаступника та виключення з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців відомостей про повне товариство –

правопередника. Відповідний запис до Єдиного державного реєстру здійснюється у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Ліквідацією повного товариства є припинення діяльності товариства без передання майна, прав і обов'язків товариства – правонаступникам. Повне товариство може ліквідуватися на підставі:

1) рішення його учасників, у тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено повне товариство, досягненням мети, для якої його було створено, а також в інших випадках, передбачених засновницьким договором;

2) рішення суду про ліквідацію повного товариства через допущені при його створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника товариства або відповідного органу державної влади;

3) рішення суду про ліквідацію повного товариства в інших випадках, установлених законом, – за позовом відповідного органу державної влади;

4) залишення в товаристві одного учасника, якщо впродовж шести місяців повне товариство не перетворилося на інше господарське товариство.

Учасники повного товариства, суд або орган, що прийняв рішення про припинення товариства, зобов'язані впродовж трьох робочих днів з дати прийняття рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію. Повне товариство визнається таким, що припинилося, з дня внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців запису про його припинення в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Визнання повного товариства банкрутом може мати місце у разі визнання господарським судом неспроможності товариства-боржника відновити свою платоспроможність погасити грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. Підстави і порядок визнання повного товариства банкрутом визначаються Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

2.4. Командитне товариство

2.4.1. Поняття командитного товариства

Командитним товариством є господарське товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум, зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства.

Командитне товариство характеризується такими ознаками:

- 1) товариство є юридичною особою, що здійснює підприємницьку діяльність з метою отримання прибутку;
- 2) товариство є господарським товариством, що відноситься до «об'єднань осіб»;
- 3) установчим документом товариства є засновницький договір, якщо товариство створюється двома і більше повними учасниками товариства, або меморандум, якщо командитне товариство створюється одним повним учасником;
- 4) відсутність на рівні законодавства вимог до мінімального розміру складеного капіталу товариства та порядку його формування;
- 5) наявність учасників товариства з різним правовим статусом: повні учасники і вкладники;
- 6) повним учасником товариства може бути тільки особа, яка зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності;
- 7) управління товариством здійснюють повні учасники командитного товариства за спільною згодою, якщо інший порядок не передбачений засновницьким договором (меморандумом);
- 8) ведення справ товариства мають право здійснювати повні учасники від імені командитного товариства у порядку, визначеному засновницьким договором (меморандумом) і законом;
- 9) товариство відповідає за зобов'язаннями всім своїм майном, а повні учасники командитного товариства несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність усім майном, що їм належить;
- 10) повні учасники товариства несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність солідарно, тобто кредитор має право звернутися з вимогою як до всіх, так і до одного повного учасника командитного товариства;

11) вкладники несуть обмежену відповідальність за зобов'язаннями командитного товариства в межах внесених вкладів до складеного капіталу товариства.

Правове регулювання діяльності командитного товариства здійснюється відповідно до Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та Закону України «Про господарське товариство». Крім того, до командитного товариства застосовуються положення законодавства, що регулюють діяльність повних товариств.

2.4.2. Заснування командитного товариства

Командитне товариство набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації. При створенні командитного товариства найменування товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова «командитне товариство» або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів «компанія», а також слова «командитне товариство». Якщо у найменуванні командитного товариства включене ім'я вкладника, такий вкладник стає повним учасником товариства.

Установчим документом командитного товариства є засновницький договір. Специфіка засновницького договору полягає в тому, що він спрямований на регулювання зобов'язальних відносин, що виникають між учасниками до створення командитного товариства і визначає засади діяльності товариства, правовий статус повних учасників і вкладників товариства, підстави і порядок припинення товариства. Засновницький договір укладається і підписується повними учасниками командитного товариства. Вкладники в укладенні засновницького договору участі не беруть. Крім загальних відомостей, передбачених законом для установчих документів, засновницький договір командитного товариства має містити інформацію про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; сукупний розмір вкладів вкладників.

У ряді випадків, замість засновницького договору, установчим документом командитного товариства є одноособова заява (меморандум), зокрема:

- якщо командитне товариство створюється одним повним учасником товариства;

- якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття у командитному товаристві залишився один повний учасник товариства.

Одноособова заява (меморандум) має містити відомості, передбачені законом, як обов'язкові, для засновницького договору, і підписується повним учасником командитного товариства.

Порядок формування та мінімальний розмір складеного капіталу командитного товариства визначається повними учасниками товариства у засновницькому договорі. При формуванні складеного капіталу сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу повного товариства. Складений капітал підлягає сплаті учасниками командитного товариства впродовж першого року з дня державної реєстрації товариства.

2.4.3. Права й обов'язки учасників командитного товариства

Командитне товариство функціонує у складі учасників з різним правовим статусом, а саме: повних учасників товариства і вкладників. Відмінність таких учасників визначається обсягом відповідальності за зобов'язаннями товариства і формою участі в товаристві.

Повні учасники товариства беруть персональну участь у створенні товариства та його управлінні, а також несуть солідарно додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства всім майном, що їм належить. Правовий статус повних учасників командитного товариства відповідає правовому статусу учасників повного товариства. Повними учасниками командитного товариства можуть бути тільки суб'єкти підприємницької діяльності. З метою захисту прав кредиторів у нормативних положеннях передбачено ряд обмежень до повних учасників командитного товариства щодо участі в інших господарських товариствах, а саме:

- 1) особа може бути повним учасником тільки в одному командитному товаристві;
- 2) повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства;
- 3) повний учасник командитного товариства не може бути вкладником цього самого товариства.

Вкладники командитного товариства беруть майнову участь у товаристві і відповідають за зобов'язаннями командитного товариства в межах внесених вкладів до складеного капіталу. Вкладниками товариства можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Правовий ста-

тус вкладника визначається відповідно до законодавства і засновницького договору товариства.

Вкладники командитного товариства мають право:

- 1) одержувати частину прибутку товариства відповідно до його частки у складеному капіталі товариства в порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом);
- 2) діяти від імені товариства у разі видачі йому довіреності та відповідно до неї;
- 3) переважно перед третіми особами набувати відчужувану частку (її частину) в складеному капіталі товариства;
- 4) вимагати першочергового повернення вкладу у разі ліквідації товариства;
- 5) ознайомлюватися з річними звітами та балансами товариства;
- 6) після закінчення фінансового року вийти з товариства та одержати свій вклад у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом);
- 7) передати свою частку (її частину) у складеному капіталі іншому вкладнику або третій особі, повідомивши про це товариство;
- 8) інші права, передбачені законодавством і засновницьким договором (меморандумом).

Вкладники командитного товариства зобов'язані:

- 1) додержуватися засновницького договору (меморандуму) товариства;
- 2) виконувати свої зобов'язання перед товариством, пов'язані з внесенням вкладу до складеного капіталу, а також надавати додаткові внески у розмірі, способами й у порядку, передбаченому засновницьким договором (меморандумом);
- 3) не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства;
- 4) нести інші обов'язки, якщо це передбачено засновницьким договором (меморандумом) товариства.

2.4.4. Управління командитним товариством

Як і в повному товаристві, командитне товариство характеризується відсутністю органів управління. Управління товариством та ведення справ товариства здійснюється повними учасниками у порядку, встановленому ЦК для повного товариства.

При здійсненні управління товариством повні учасники приймають рішення з питань організації діяльності товариства. Вкладники не

наділяються правом брати участь в управлінні товариством та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства.

Ведення справ командитного товариства також реалізується виключно повними учасниками товариства. Однак вкладники, хоча й не здійснюють підприємницьку діяльність товариства, мають право вчиняти окремі дії від імені та в інтересах товариства і вступати у відносини з третіми особами на підставі довіреності, виданого повними учасниками товариства.

2.4.5. Відповідальність учасників командитного товариства

В командитних товариствах відповідальність учасників визначається залежно від їх правового статусу. Повні учасники командитного товариства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном солідарно, що надає право кредитору звернутися з вимогою до одного чи до всіх повних учасників за відсутності майна командитного товариства для погашення заборгованості перед кредитором.

Вкладники відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах внесених ними вкладів до складеного капіталу. Водночас, за загальним правилом, вкладники не беруть участі в управлінні та веденні справ товариства, крім випадків надання повними учасниками товариства вкладнику довіреності на вчинення ряду дій від імені та в інтересах товариства. Проте, якщо вкладник вчинив правочин від імені товариства без відповідних повноважень, відповідальність перед третіми особами він несе усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення. Вкладник може бути звільненим від відповідальності перед кредиторами за вчинений правочин тільки в разі схвалення його дій командитним товариством.

Одним із основних обов'язків вкладника, що обумовлює його майнову участь в товаристві, є внесення вкладу до складеного капіталу командитного товариства. Внесення вкладу посвідчується свідочеством про участь у командитному товаристві. У разі невиконання цього обов'язку вкладник несе відповідальність. Порядок визначення відповідальності вкладника передбачається засновницьким договором (меморандумом) товариства.

2.4.6. Перехід корпоративних прав (частки)

За загальним правилом, корпоративні права учасників командитного товариства можуть переходити до інших учасників та третіх осіб шляхом їх відчуження, у порядку спадкування та при реорганізації юридичної особи – учасника командитного товариства.

Повні учасники командитного товариства мають право відчужувати свою частку (її частину) у складеному капіталі товариства іншим учасникам товариства і третім особам. Незалежно від правового статусу набувача, частка учасника може передаватися тільки за спільною згодою всіх інших повних учасників товариства. Вкладники у прийнятті рішення про надання згоди на відчуження частки повного учасника участі не беруть.

Вкладники також мають право розпоряджатися своїми вкладками незалежно від повних учасників та інших вкладників. Тобто для відчуження вкладником частки (її частини) у складеному капіталі іншому вкладнику або третій особі згода повних учасників та вкладників товариства не потрібна. Вкладники зобов'язані тільки повідомити командитне товариство про намір передати частку (її частину) іншій особі. Передання вкладником усієї частки іншій особі припиняє його участь у командитному товаристві.

Разом з тим, вкладники товариства мають переважне право перед третіми особами набувати відчужувану частку (її частину) в складеному капіталі товариства. При цьому переважне право вкладника (вкладників) на придбання частки (її частини) поширюється тільки на випадок її оплатного відчуження. Крім того, у вкладника (вкладників) при придбанні частки (її частини) переважне право виникає тільки перед третіми особами і не реалізуються перед повними учасниками товариства і вкладниками. Якщо бажання викупити частку (її частину) виявили декілька вкладників, зазначена частка розподіляється між ними відповідно до їхніх часток у складеному капіталі товариства.

Передання корпоративних прав повного учасника командитного товариства здійснюється також у порядку спадкування або при реорганізації юридичної особи – повного учасника. У такому разі спадкоємці (правонаступники) повного учасника командитного товариства мають переважне право вступу до товариства за згодою решти повних учасників, якщо інші умови не передбачені засновницьким договором (меморандумом).

Спадкування корпоративних прав вкладника і набуття корпоративних прав при реорганізації юридичної особи – вкладника здійснюється у визначеному законом порядку. Нормативні положення, що визначають особливості правового статусу вкладника командитного товариства, не містять обмежень та заборон на набуття їх частки у порядку спадкування чи при реорганізації юридичної особи – вкладника та/або вчинення додаткових дій спадкоємцями (правонаступниками) для набуття статусу вкладника. Спадкоємці (правонаступники) зобов'язані тільки повідомити командитне товариство про набуття частки (її частини) вкладника.

Зміни у складі учасників командитного товариства також можуть відбуватися у зв'язку із виходом учасника з товариства, виключенням з товариства та вибуттям зі складу учасників з причин, що не залежать від учасника. Порядок виходу, виключення та вибуття із товариства повного учасника командитного товариства здійснюється у порядку, визначеному законодавством для учасників повного товариства. Вкладник командитного товариства має право вийти з товариства після закінчення фінансового року та одержати свій вклад у порядку, передбаченому засновницьким договором (меморандумом). Однак законодавством не передбачено права вкладників командитного товариства на отримання при виході з товариства частки майна товариства, пропорційної розміру їх частки у складеному капіталі товариства¹³².

Виключення вкладника з командитного товариства законодавством не передбачено. В той же час умова про виключення з товариства, як один із способів відповідальності вкладника, може міститися у засновницькому договорі (меморандумі) товариства.

2.4.7. Припинення діяльності командитного товариства

Командитне товариство може припинити свою діяльність у загальному порядку, визначеному ЦК для припинення юридичної особи, а саме шляхом реорганізації, ліквідації товариства або визнання його банкрутом.

Реорганізація та ліквідація командитного товариства може бути добровільною та примусовою. Припинення діяльності командитного

---

¹³² Рекомендації Президії Вищого господарського суду України «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» від 28.12.2007 № 04-5/14.

товариства у добровільному порядку може здійснюватися, якщо таке рішення приймається за згодою всіх повних учасників командитного товариства. Проведення примусової реорганізації або ліквідації командитного товариства може здійснюватися за рішенням суду або відповідних органів влади.

Поряд із загальними підставами припинення товариства, в законі передбачено спеціальні підстави припинення діяльності командитних товариств, а саме:

1) у разі вибуття всіх вкладників з товариства. За спільною згодою повних учасників командитного товариства може прийматися рішення про проведення реорганізації командитного товариства шляхом перетворення у повне товариства. В іншому випадку таке товариство підлягає ліквідації в обов'язковому порядку, що прямо передбачено ч. 1 ст. 139 ЦК;

2) у разі вибуття всіх повних учасників з товариства;

3) у разі, якщо в товаристві залишається один повний учасник.

Якщо зміни у складі учасників командитного товариства зумовлюють наявність у товаристві хоча б одного повного учасника й одного вкладника, таке товариство не зобов'язане ліквідуватися.

Особливістю ліквідації командитного товариства є те, що після задоволення вимог кредиторів вкладники мають переважне право на одержання вкладів. Наявні у командитного товариства грошові кошти, включаючи кошти від продажу його майна при ліквідації, після розрахунків із відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та за вимогами кредиторів, забезпечених заставою чи іншим способом, а також з оплати праці найманих працівників товариства і сплати обов'язкових платежів, у першу чергу розподіляються між вкладниками для повернення їм їх вкладів, а потім між повними учасниками товариства. Порядок та умови розрахунків з вкладниками командитного товариства встановлюються засновницьким договором (меморандумом). У разі недостатності коштів товариства для повного повернення вкладникам їхніх вкладів наявні кошти розподіляються між вкладниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі товариства.